

ВПРОВАДЖЕННЯ СУДОВОГО ЗБОРУ В УКРАЇНІ (ПРАВОВИЙ АСПЕКТ)

Відповідно до статті 2 вищевказаного Декрету державне мито при зверненні до суду сплачується: 1) за позовні заяви, заяви з переддоговірних спорів, заяви (скарги) у справах окремого провадження і скарги на рішення, прийняті відносно релігійних організацій, з апеляційних скарг на рішення судів і скарг на рішення, що набрали законної сили, а також за видачу судами копій документів; 2) за позовні заяви і заяви кредиторів у справах про банкрутство, що подаються до господарських судів, та апеляційних і касаційних скарг на рішення та постанови, а також заяви про їх перегляд за нововиявленими обставинами [1].

У той же час, крім Декрету Кабінету Міністрів “Про державне мито”, об’єкти стягнення державного мита встановлені в інших нормативних актах. Так, відповідно до статті 45 Господарського процесуального кодексу України [2] позовні заяви, заяви про вжиття заходів і заяви про оскарження рішень, ухвал, постанов господарського суду оплачуються державним митом, крім випадків, встановлених законодавством. Згідно з Інструкцією “Про порядок обчислення та справляння державного мита” № 15 від 22 квітня 1993 року державне мито сплачується із позовних заяв і заяв кредиторів у справах про банкрутство, що подаються до господарських судів, та апеляційних і касаційних скарг на рішення та постанови господарських судів, а також заяв про їх перегляд за нововиявленими обставинами. До позовних заяв, за які справляється державне мито, відносяться, зокрема, позови про присудження відповідної суми грошей, заяви про право власності на будівлі чи інше майно, про визнання права одного із подружжя на частку у спільному майні (будівлі), нажитому за час шлюбу, що належала померлому чоловікові чи дружині, про виділення частки із загального майна, заяви про витребування частки майна, про встановлення фактів знаходження осіб на утриманні, перебування у фіктивних шлюбних стосунках, про визнання недійсними договорів купівлі-продажу або дарування чи заповіту майна та інші заяви, що подаються особами для захисту свого порушеного права чи інтересу, який охороняється законом, хоч і не пов’язаного зі стягненням на користь цих осіб грошових сум або майна; заяви про перегляд ухвал господарського суду тільки в частині справляння державного мита; заяви про відміну ухвал господарського суду про припинення провадження по справі. Відповідно до пункту 3 роз’яснення президії Вищого господарського суду України “Про деякі питання практики застосування розділу VI Господарського кодексу України” від 4 березня 1998 року № 02-5/78 державне мито справляється з первісних та зустрічних позовних заяв майнового і немайнового характеру, у тому числі із заяв про визнання недійсними повністю або частково актів з підстав, зазначених у законодавстві; про відшкодування моральної (немайнової) шкоди; зі спорів, що виникають при укладанні, зміні, розірванні господарських договорів чи визнанні їх недійсними; заяв кредиторів про порушення справ про банкрутство та кредиторів, які звертаються з майновими вимогами до боржника після опублікування оголошення про порушення справи про банкрутство; апеляційних і касаційних скарг на рішення та постанови та про перегляд рішень, ухвал, постанов за нововиявленими обставинами. Із зустрічних позовних заяв, а також із заяв про вступ у справу третіх осіб з самостійними позовними вимогами мито справляється на загальних підставах [3].

Виникає питання: чи є необхідність у такому детальному переліку об’єктів державного мита? Можливо, цей підхід є хибним, і при визначенні об’єктів власне судового збору було б доцільним і корисним визначити його об’єкти лише як позови, заяви та скарги? Ось, наприклад, у статті 3 розділу XII проекту Податкового кодексу України, статті 3 проекту Закону України “Про судовий збір” законодавець пропонує визначити об’єкт судового збору таким чином: “Судовий збір справляється: 1) за подання до суду позовної заяви та інших заяв; 2) за подання до суду апеляційної і касаційної скарги на судові рішення, заяви про перегляд судового рішення у зв’язку з нововиявленими обставинами та скарги у зв’язку з винятковими обставинами; 3) за видачу судами документів” [4; 5].

Для того, щоб однозначно відповісти на поставлене питання, необхідно проаналізувати поняття позовної заяви, апеляційної та касаційної скарги. Визначення поняття позовної заяви ні цивільне процесуальне, ні господарське процесуальне, ні адміністративне процесуальне законодавство не містить. Статті 54 Господарського процесуального кодексу України, 105 Кодексу адміністративного судочинства України, 137 Цивільного процесуального кодексу України, не дають загального визначення позову, а лише перелічують вимоги щодо змісту цих документів [2; 6; 7]. Т.В. Соловійова підкреслює, що в законодавчому визначенні поняття позову немає необхідності, бо єдине визначення позову на сьогодні відсутнє [8, с. 9]. На думку В.Е. Белянєвич позов – це процесуальний документ, за допомогою якого реалізується право на звернення до суду [9, с. 350]. М.К. Треушніков пропонує визначити позов як звернення до суду з проханням, адресованим суду, про розгляд спору [10, с. 325], Г.Л. Осокіна – як вимогу особи про захист свого або чужого права чи охоронюваного законом інтересу [11, с. 28], В.В. Ярков – як право на задоволення своїх позовних вимог [12, с. 175], В.І. Тертишніков – як звернення через суд до відповідача матеріально-правової вимоги при відновлення порушеного чи оспорюваного права [13, с. 135], Є.В. Додін – як звернення в суд за захистом прав та інтересів юридичних та фізичних осіб [14, с. 249]. Отже, позов – це звернення до суду за захистом свого права. В той же час, визначення позову як об’єкта судового збору не може бути повним, бо позов лише матеріальне оформлення вимог позивача, що

надає йому право на звернення до відповідної судової установи за захистом своїх прав. Безпосередній захист відбуватиметься в суді, де буде розглядатися справа. Тому об'єкт судового збору умовно можна поділити на дві складові: звернення до суду за захистом порушеного права та дії суду з захисту порушеного права.

Також у законодавстві відсутнє і визначення апеляційної скарги. Статті 91 Господарського процесуального кодексу України, 187 Кодексу адміністративного судочинства України, 295 Цивільного процесуального кодексу України не надають визначення апеляційної скарги [2; 6; 7]. Доктринальне визначення апеляційної скарги досить однозначне – це засіб оскарження, спрямований на перегляд чи скасування судового акту першої інстанції, який не вступив у законну силу, що може подати сторона (чи інша особа), яка незадоволена рішенням судового акту першої інстанції, доки він не вступив у законну силу [15, с. 499; 16, с. 330; 17, с. 379; 18, с. 133]. Аналогічна ситуація існує з касаційною скаргою.

На нашу думку, визначення об'єкта судового збору як позовних та інших заяв, апеляційних та касаційних скарг, заяв про перегляд судових рішень за нововиявленими чи виключними обставинами є цікавим нововведенням, що заслуговує права на існування. Проте застосування такого визначення потребує аналізу наявності чи відсутності таких позовів, заяв чи скарг, за подання яких до суду не сплачуються судові платежі.

Список використаних джерел:

1. Про державне мито: декрет Кабінету Міністрів України від 21.01. 93 №7-93 // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 13. – Ст. 113.
2. Господарський процесуальний кодекс України: закон України : від 6 листопада 1991 року № 1798-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
3. Про деякі питання практики застосування розділу IV Господарсько-процесуального кодексу України: роз'яснення президії Вищого господарського суду України : від 4 квітня 1998 р. № 02-5/78 – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/SD97014.html
4. Проект Податкового кодексу України. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=85615&cat_id=71373
5. Про судовий збір: проект закону України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_2?id=&pf3516=2378&sk1=6
6. Кодекс адміністративного судочинства України: закон України : від 6 липня 2005 року № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 37. – Ст. 446.
7. Цивільний процесуальний кодекс України: закон України : від 18 березня 2004 року № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40–41, 42. – Ст. 492.
8. Солов'єва Т.В. Возвращение искового заявления в гражданском судопроизводстве: автореф. дис. ... на соискание уч. степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.15 "Гражданский процесс; Арбитражный процесс" / Солов'єва Т. В. – Саратов, 2007. – 22 с.
9. Беляневич В. Е. Господарський процесуальний кодекс України: (із змінами та доповненнями станом на 22 верес. 2005 р.): [наук.-практ. комент.] / Беляневич В. Е. – [2-е вид.]. – К. : Юстиніан, 2006. – 672 с.
10. Арбитражный процесс [учебн.] / [М. К. Треушников, В. М. Шерстюк, Е. А. Борисова и др.]; под ред. проф. М.К. Треушникова. – М. : Городец, 2005. – 211 с.
11. Осокина Г. Л. Иск (теория и практика) / Осокина Г. Л. – М. : Городец, 2000. – 290 с.
12. Арбитражный процесс / [А. В. Абсалямов И. Г. Арсенов, Е. А. Виноградова] ; под ред. В. В. Яркова. – М. : Юрист, 1998. – 456 с.
13. Тертышников В. И. Гражданский процессуальный кодекс Украины : [науч.-практ. комент.] / Тертышников В. И. – [5-е изд., доп. и перераб.]. – Х. : Консум, 2001. – 432 с.
14. Додин Е. В. Доказательства в административном процессе / Додин Е. В. – М. : Юрид. лит., 1973. – 175 с.
15. Беляневич В. Е. Господарський процесуальний кодекс України: (із змінами та доповненнями станом на 22 верес. 2005 р.): [наук.-практ. комент.] / Беляневич В. Е. – [2-е вид.]. – К. : Юстиніан, 2006. – 672 с.
16. Тертышников В. И. Гражданский процессуальный кодекс Украины : [науч.-практ. комент.] / Тертышников В. И. – [5-е изд., доп. и перераб.]. – Х. : Консум, 2001. – 432 с.
17. Кодекс адміністративного судочинства України : [наук.-практ. комент.] / [Ківалов С.В., Харитонов О.І., Пасенюк О.М., Аракелян М.Р. та ін.]; за ред. С. В. Ківалова, О. І. Харитонові. – Х. : Одісей, 2005. – 552 с.
18. Борисова Е. А. Апелляция в гражданском и арбитражном процессе / Борисова Е. А. – М. : Городец, 2000. – 294 с.